

***Chorispora tenella* a *Corispermum canescens* na jižní Moravě**

***Chorispora tenella* and *Corispermum canescens* found in South Moravia**

Tomáš V y m y s l i c k ý ¹⁾ & Vít G r u l i c h ²⁾

Katedra botaniky Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Kotlářská 2, 611 37 Brno; e-mail: ¹⁾vymysli@sci.muni.cz, ²⁾grulich@sci.muni.cz

Abstract

Chorispora tenella was found for the first time in Moravia in 1999. Its locality was situated near a highway east of Brno, by Tvarožná village. In the same year, *Corispermum canescens* was found in Ivančice. Taxonomical identity of specimens of the latter species from the territory of South Moravia and adjacent area of West Slovakia is discussed. Both new localities disappeared before 2002.

Key words: *Chorispora tenella*, *Corispermum canescens*, alien species, South Moravia

Nomenklatura: Kubát et al. (2002), rod *Corispermum*: Aellen (1964)

***Chorispora tenella* (Pallas) DC. (*Brassicaceae*)**

Dne 30. 4. 1999 první z autorů příspěvku našel u dálničního výjezdu Rohlenka u obce Tvarožná asi 20 jedinců druhu *Chorispora tenella* (Pallas) DC. Rostliny byly v té době v plném květu a některé již měly plody. Lokalita byla opět navštívena 23. 5. 1999, v té době zde bylo nalezeno asi 50 plodných rostlin, ale porost byl ošetřen herbicidem a rostliny byly žažloutlé, aniž by měly zralá semena. Jde o zarůstající lado, před několika lety zřejmě rozorané. Rostliny se vyskytovaly na mírném JJZ svahu na suchém ruderálním stanovišti v porostu o rozměrech přibližně 70 × 10 m. Společně s nimi se na lokalitě vyskytovaly druhy *Achillea millefolium* agg., *Anthemis austriaca*, *Arrhenatherum elatius*, *Artemisia vulgaris*, *Bromus* sp. juv., *Capsella bursa-pastoris*, *Cardaria draba*, *Cirsium vulgare*, *Consolida regalis*, *Convolvulus arvensis*, *Descurainia sophia*, *Falcaria vulgaris*, *Hypericum perforatum*, *Lactuca serriola*, *Linaria vulgaris*, *Lithospermum arvense*, *Papaver rhoeas*, *Rumex obtusifolius*, *Taraxacum* sect. *Ruderalia*, *Tripleurospermum inodorum* a *Veronica persica*. V květnu 2002 byla lokalita znovu navštívena a bylo zjištěno, že sukcese značně pokročila a druh z porostu vymizel. V roce 2002 na lokalitě dominovaly druhy *Arrhenatherum elatius*, *Artemisia vulgaris* a *Elytrigia repens*.

Rostliny mohly být na lokalitu zavlečeny se silniční dopravou – dálnice je od okraje lokality vzdálena asi 50 m.

Lokalita: Tvarožná, ruderální plocha severozápadně od dálničního výjezdu Rohlenka, asi 1,3 km ZJZ od kostela v obci. Čtverec středoevropského síťového mapování: 6866b, souřadnice: 49° 11' 12" N, 16° 45' 32" E. Doklady jsou uloženy v herbáři BRNU.

Druh je původní v jihovýchodní Evropě, v jižní a střední části Ruska, v západní a střední Asii až po Mongolsko a Himálaj. Druhotně se vyskytuje ve střední a západní Evropě a v Severní Americe (Tomšovic 1992). V České republice byl tento druh doposud nalezen v dolním Poohří a středním Polabí – např. Pátek nad Ohří (1960), Michalovice (1965), Le-nešice (1967), Litoměřice (1980), Mnetěš a Škvořetice. Vyskytuje se na nádražích, překladištích, v okolí skladů, mlýnů atd., kam je zavlékán s obilím z východu (Tomšovic 1992). Dostál (1989) uvádí také tři lokality ze Slovenska (Báb u Nitry, Devínská Kobyla, Čierna nad Tisou a okolí). Zjištěný výskyt představuje první nález druhu na Moravě.

***Corispermum canescens* Kit. (*Chenopodiaceae*)**

Dne 18. 8. 1999 první autor příspěvku našel v Ivančicích-Němčicích asi 20 plodných rostlin na hromadě škváry na chodníku u silnice asi 20 m od řeky Jihlavy. Na lokalitě se vyskytoval pouze tento druh, který sem byl zavlečen se škvárou a jednalo se jen o přechodný výskyt. Později byla v letech 2000 a 2002 tato lokalita znovu navštívena, ale druh se zde již nevyskytoval.

Lokalita: Ivančice-Němčice, hromada škváry asi 500 m JZ od nádraží, čtverec středoevropského síťového mapování: 6964a, souřadnice: 49° 05' 45" N, 16° 21' 58" E. Doklad je uložen v herbáři BRNU.

Rod *Corispermum* je taxonomicky obtížnou skupinou, rozpadající se v evropském prostoru na 12 druhů (Aellen 1964). Těžiště druhové diverzity přitom leží v jihovýchodní Evropě, na Ukrajině a v jižním Rusku a pokračuje do přilehlých oblastí střední Asie. Ze středoevropského prostoru Aellen (l. c.) uvádí druhy *C. marshallii*, *C. canescens*, *C. nitidum*, *C. hyssoipifolium*, *C. intermedium* a *C. leptopterum*, přičemž z území bývalého Československa uvádí první tři jmenované taxony. Tomšovic (1990) z území České republiky udává pouze druh *C. leptopterum*, zavlečený v roce 1960 do Prahy-Stodůlek a v roce 1969 k Lomnici u Tišnova (cf. též Unar 1975). Současně poznamenává, že z obou lokalit byly dokladovány jen mladé rostliny, od sebe poněkud odlišné, ale na základě konfrontace s další literaturou oba nálezy ztotožnil s výše jmenovaným druhem. Dále v poznámce uvádí, že v Praze-Stodůlkách byly sbírány ještě další rostliny s bezkřídlými nažkami, které nebyl schopen spolehlivě determinovat.

Srovnáním materiálu z Ivančic (byl sbírán v době optimální zralosti nažek) s herbářovými doklady v kolekcích katedry botaniky Přírodovědecké fakulty v Brně (BRNU) a Regionálního muzea v Mikulově (MMI) se ukázalo, že rostliny jsou ve všech znacích totožné

s rostlinami, které byly v nedávné době sbírány na písčích na jihovýchodní Moravě a na Záhorské nížině na Slovensku. Všechny tyto rostliny se vyznačují plochými listy a krátkým hustým klasovitým květenstvím, křídla nažek jsou široká ca 0,5 mm, blanitá a poloprůsvitná.

Na základě srovnání i s dalším herbářovým materiálem z okolních zemí se domníváme, že se jedná o *C. canescens*. Tuto determinaci potvrzuje zejména velmi přesný obrázek květenství i detailní vyobrazení plodu v ikonografii, kterou publikovali Jávorka & Csapody (1979). Druh *C. canescens* byl popsán z Maďarska a v okolí Budapešti byl sbírán exsikát, vydaný ve sbírce Flora Exsiccata Austro-Hungarica pod číslem 3841 (determinovaný jako *C. hyssoifolium*), zatímco exsikát ze stejné sbírky, vydaný pod číslem 3840 a determinovaný jako *C. canescens* ve skutečnosti představuje nejspíše *C. nitidum*. Obrázek v ikonografii, zmíněný exsikát i bohatá kolekce rostlin z obou herbářů ukazují na rozpor ve zpracování rodu v díle Flora Europaea (Aellen 1964): podle toho se *C. canescens* vyznačuje řídkým prodlouženým květenstvím, takže podle tohoto klíče by podobné rostliny byly nejspíše determinovány jako *C. marschallii* (to ovšem Aellen také uvádí z bývalého Československa, z okolních zemí dále z Německa a Polska).

Výše zmíněné rostliny, sbírané J. Unarem u Lomnice u Tišnova, jsou mladší, drobnější a méně větvené. Zdá se, že tvar nažek je velmi blízký jak studovaným rostlinám z jižní Moravy, tak ze Záhorské nížiny na Slovensku, ale křídlo nažky je snad poněkud užší než u srovnávaného materiálu. Zdali mohou být též ztotožněny s druhem *C. canescens*, zůstává otázkou.

Revidované doklady:

Česká republika: Bzenec-Prívov, naproti nádraží, Šumberová, 1995 (BRNU); Bzenec-Prívov, okraj cesty u železniční trati asi 0,4 km JZ nádraží, Danihelka, 1996 (MMI). V tomto prostoru byl poprvé druh sbírán J. W. Jongepierem na přelomu 80. a 90. let 20. stol. (Jongepier, soukr. herb.).

Slovensko: Šajdíkové Humence, písčina severně od železniční trati do Šaštína, u kilometru 51,0, Černocho, 1959 (BRNU). – Šajdíkové Humence, písčítá paseka asi 1 km jižně od obce, Grulich, 1988 (MMI). – Borský Mikuláš, úhor jižně od obce, Slavoňovský, 1961 (BRNU). – Borský Mikuláš, okraj cesty asi 2 km jihozápadně od obce, Grulich, 1988 (MMI).

Poděkování

Práce vznikla za podpory výzkumného záměru MSM 143100010.

Literatura

Aellen P. (1964): *Corispermum* L. – In: Tutin T. G. et al. [eds], *Flora Europaea*, 1: 99–100, Cambridge University Press, Cambridge.

Dostál J. (1989): *Nová květena ČSSR*. – Academia, Praha.

Jávorka S. & Csapody V. (1979): *Ikonographie der Flora des südöstlichen Mitteleuropa*. – Akadémiai Kiadó, Budapest.

Kubát K., Hroudá L., Chrtěk J. jun., Kaplan Z., Kirschner J. & Štěpánek J. [eds] (2002): *Klíč ke květené České republiky*. – Academia, Praha.

- Tomšovic P. (1990): *Corispermum* L. – velbloudník. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], Květena České republiky, 2: 286, Academia, Praha.
- Tomšovic P. (1992): *Chorispora* DC. – chorispora. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], Květena České republiky, 3: 69, Academia, Praha.
- Unar J. (1975): Pozoruhodnější botanické nálezy ze širšího okolí Brna. – Zpr. Čs. Bot. Společ. 10: 42–43.

Došlo dne 1. 11. 2002